

ACC. N:R M. 15509:1-15.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Liquid Jonsson, Farstorp*
Härad: *V. Göinge* Berättare: " " "
Socken: *Farstorp* Berättarens yrke: *lantbrukare*
Uppteckningsår: *1957* Född år *1918* i *Farstorp*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Årshögtiderna och deras firande. s. 1-15.

Upprop 22/11 1956

Skriv endast på denna sida.

NUTIDA HELGFIRANDE I FARSTORPS SOCKEN

1956 - 57

I

Folklivsarkivet har i frågebrev av den 22/11-56 önskat uppgifter om nutida högtidsfirande, förslagsvis i form av reportage från den egna familjen. Då denna uppteckningsform i mitt fall synes mig föga representativ, skall jag istället försöka lämna en något bredare skildring av enskilt och offentligt helgfirande i socknen 1956 och 1957. Men först som bakgrund några korta sakuppgifter om socknen.

*Upprap
22/11 1956*

Farstorps socken.

Ren landsbygd utan tätorter eller industrier. 1079 inv. vid årskiftet 1956-57 (minskning med 26 pers.). C:a 200 brukningsdelar, småbruk och familjejordbruk. Dessutom c:a 80 andra bostadslägenheter. År 1950 försörjde sig 63 % av inv. av jordbruk med binäringar, 20 % av industri och hantverk (huvudsakl. i kringliggande tätorter), 17 % av samfärdsel, handel, off. tjänster m.m. Befolkningstäthet (1956): 14 inv./kvkm.

24 byar av starkt växlande storlek och befolkn.täthet. Kyrkbyn Farstorp i socknens mitt. Förnämlig medeltidskyrka. Församlingshem.

Post, ålderdomshem, mejeri, bygdegård, cafe, affär i kyrkbyn. Dessutom 5 lantaffärer i socknens skilda delar. 4 bygdeskolor. Goda vägförbindelser mot Hässleholm (avstånd lägst 11 km), Bjärnum och Hästveda (avstånd lägst 3 km). Ganska god personbilsfrekvens (c:a 80 bilar). God mekanisering vid jordbruket. Bostäderna är i stor utsträckning moderniserade efter tidens krav.

Ganska livlig föreningsverksamhet: Kyrklig ungdomskrets. Tre frireligiösa föreningar med lokaler i Tågarp (Sv.Missionsförbundet), Farstorp (Bibeltrogna Vänner) och Gammalstorp (Filadelfia). SLU-avdelning. Idrottsförening med förstklassig idrottsplats. SLKF-avdelning. Gammaldansens vänner. SLS-studiecirklar. JUF-hembygdsstudiecirkel (1950-56). Röda korskrets. Föreläsningsförening.

.....

Högtidsfirandet.

Advent 1956.

Adventsstaken med fyra ljus, som tändas ett efter ett med början första adventsöndagen, syntes i ett stort antal hem detta år. Den står gärna uppställd i ett fönster utåt vägen. Denna vackra sed är

emellertid av nytt datum och har inte förekommit mer än några få år. Riktigt slagit igenom har den inte gjort förrän nu.

Den röda eller rödgula adventsstjärnan kunde man också nu få se i ganska många hem. Ofta får den lysa varje kväll hela julen igenom. Ännu mera populär var den dock för något år sedan. Adventskalendern är sedan många år tillbaka barnens speciella adventsdekoration.

Första adventssöndagen är sedan flera år en stor kyrksöndag här i socknen. Även i år var kyrkan nära nog fullsatt, trots söndagskörstopp och snöslask. Högmässan hölls som vanligt denna dag kl 14, och Hästveda kyrkokör medverkade. Efteråt samlades man till kyrkkaffe i församlingshemmet, där SLKF-arna stod för serveringen. På varje bord stod en adventsstake med ett ljus brinnande. Efter kaffet talade kyrkoherden något och visade bildbandet "Den svenska högmässan".

Kyrkliga ungdomskretsens arbetsauktion är också något som för många församlingsbor hör samman med adventet. Den hölls i år den 9 dec. under som vanligt stor tillslutning. Kvällen före hade några damer samlats och stöpt ljus, som såldes på auktionen (tradition sedan

några år tillbaka). Dessutom försåldes handarbeten, rotingslörd, kakor m.m. Klubban sköttes av kyrkoherde Lundqvist, och auktionen inbringade, inkl. de 13 am. lotterierna, något över 3000 kr. Före själva försäljningen höll folkskollär. Sven G. Månsson, Tågarps, ett resekåseri "en resa i norr" och visade ett stort antal vackra färgbilder.

Lucia.

Luciadagen firas nog inte så mycket i hemmen, utom det att man brukar baka eller köpa "lussekatter". I ett och annat hem med barn förekommer det nog också att ett litet luciatåg anordnas. (För ett par årtionden sedan firades Lucia ej alls.)

Kyrkliga ungdomskretsens luciafest, som varit tradition omkring 10 år, brukar dra mycket folk. I år hölls den torsdagskvällen den 20 dec. Lucia var kyrkoherdens dotter Karin, och som tärnor medverkade sjundeklassens flickor från Matberga skola. Dessutom förekom föredrag, sång m.m. Detta var den enda offentliga luciafesten i socknen.

Julen 1956-57.

Någon vecka före den stora högtiden sätter julförberedelserna i hemmen in för fullt. Det julhandlas i närmaste affär och i tätorterna i grannskapet, det städas och fejas och bakas och lagas mat. Slakt av hushållsgris förekommer ännu här och var, men vanligare är att man i slakteributiken köper en halv eller fjärdedels gris. Efter tillredningen åker alltsammans i frysfacket, som de flesta hem nu håller sig med. (Andelsfryshus finns i Farstorp, Gammalstorp, Tågarp och Sparrarp. Frysboxar finns också i en del bondehem.) Nedsaltning i kar förekommer nu knappast utom i enstaka fall.

Till julbordet fordras skinka, pressylta och rödbetor, revbensspjäll, brunkål, korv av olika slag (hemmalagad), röd julost, julmust (från bryggarbilen), vörtbröd (från bagaren), för att endast nämna några av de viktigaste sakerna. Dopp i grytan på julafton förekommer på ett och annat ställe. Desto allmännare - ja nära nog obligatoriskt - är julaftonskvällens lutfisk med senapssås, följd av risgrynsgröten. Lutfisk och gröt hör också vanligen till nyårs-

aftons och trettonaftons matsedel.

På julaftonsdagen klädes julgranen, som tagits hem från egen skog eller efter tillstånd från grannens. Så gott som varje hem håller sig med en stor julgran. Den elektriska julgransbelysningen har på senaste tiden blivit mycket allmän och synes nu vara vanligare än levande granbelysning. Den elektrifierade granen låter man sedan vanligen lysa för öppet fönster (d.v.s. utan rullgardin) så gott som varje kväll hela julen igenom. Riklig användning i övrigt av levande ljus hör f.ö. till nutida julfirande.

En stor julgran med strålande el-belysning pryder sedan några år varje jul planen mellan församlingshemmet och affären, bildande ett festligt inslag i den lilla kyrkbyns vintervardag. Granen bekostas av kyrkokassan.

Jultomten är jul efter jul lika populär bland barn och vuxna, förekommer dock mest i hem med barn. I annat fall samlar man julklapparna under julgranen direkt för utdelning. Ty julklapparna är ofrånkomliga, liksom julkorten. Ett tiotal julkort och ett antal julklappar - stora

eller små, enkla eller dyrbara - hör ofrånkomligt till julfirandet i varje hem. Likaså mer eller mindre juldekorationer i rummen i form av girlander, tallris, bonåder, dukar m.m., allt efter personligt tycke och smak.

På juldagens morgon hålles varje år julotta (fullständig högmässa) i sockenkyrkan, tidpunkten alternerande mellan kl 5 och kl 7. I år hölls julottan kl 7. Väglaget och vädret var utmärkt, och kyrkan var fullsatt till sista plats, vartill inte minst det under helgen upphävda körförbudet bidrog. (Jag räknade till över 40 bilar utanför kyrkan. Körandet med hästar till julottan har för längesedan upphört. Kan man inte åka bil till julottan, så går man.) Kyrkan var som vanligt dekorerad med två stora granar med levande ljus, dessutom fanns gott om levande ljus. Hästveda kyrkokör medverkade.

(I grannsocknens N.Åkarps kyrka hade man elektrisk julgransbelysning i år. Framme vid koret fanns en stor julkrubba med några kraftiga gröna enbuskar som bakgrund.)

Julen är de olika slags julfesternas tid. På Annandagen hade SLU

sin traditionella julfest i bygdegården. Kyrkliga söndagsskolan samt söndagsskolorna i Farstorps, Tågarps och Gammalstorps missionshus avhöll sina julfester under veckan mellan jul och nyår. I de olika missionshusen har även julfester för äldre hållits. Den 4 jan. hölls i församlingshemmet "De äldres fest" för pers. över 60 år. Arrangör var Farstorps Röda kors, som bjöd på smörgås och kaffe med dopp. Anslutningen var som vanligt stor.

"Julagillen" hör också oskiljaktligt samman med julen. I somliga byar samlas grannarna hos varandra i tur och ordning (t.ex. i Hör-röd), medan på andra håll julagillena är mera sporadiskt förekommande. Till ett julagille i våra dagar hör ej smörgåsbord eller annan "mat", men väl ett dignande kaffebord samt oftast "gottabord" eller "efterrätt" lite senare på kvällen. Minst 10 sorters kakor (inkl. tårta) hör till ett "ordentligt" kaffebord om julen. På "gottabordet" finner man apelsiner, äpplen och annan frukt, syltade (infrusna) bär av olika slag, karameller samt vispgrädde eller glass. Dessutom de obligatoriska nötterna, kanske också fikon och dadlar.

(Denna traktering bestods t.ex. på de tre större julagillen jag varit med på i jul.)

Sittlekar och andra jullekar förekommer nog på en del julagillen, men synes ej vara så populära som tidigare. Än mera gäller detta de förr obligatoriska gissningarna med nätter, ett bruk som helt tycks vara på avskrivning. Nötterna är nu nästan enbart ett slag av julgotter.

Sång och musik i hemmen förekommer kanske något mera vid jultiden än annars. Men i regel torde det vara ganska klent beställt med den manuella sång- och musikutövningen, även där musikinstrument finnes. Undantag finnes, men de torde ej vara särskilt många. Radion är i de flesta hem den enda musikförmedlaren. I de - ännu ganska fåtaliga - hem där radiogrammofon finnes, har man större tillfällen att odla sina musikintressen efter vederbörandes tycke och smak.

Det rådande söndags-körförbudet har satt en del spår i årets julfirande. Många såväl privata som offentliga festligheter o.d., som annars brukar hållas lördag eller söndag, har nu förlagts till en

annan veckodag. Privatbilen - och i någon mån även mopeden - har på sistone blivit en viktig faktor att räkna med.

Nyårsafton firas av de äldre i regel i hemmen, medan ungdomen gärna far ut till någon festlighet. När klockan närmar sig tolvslaget nyårsnatten börjar man kunna höra allsköns skjutande och smällande runt om i byarna, och raketerna stiger i bågar mot skyn. Främst är detta skolpojkarernas spontana nyårsfirande.

På nyårsdagen hölls i år liksom förr högmässan vid ljus kl 17, och mycket folk hade mött upp trots körförbudet. Denna årets första gudstjänst har en särskilt högtidlig prägel, ej minst därför att kyrkoherden efter predikan tillkännager folkmängdens förändringar under året. Den oavbrutna folkminskningen är vår sockens signatur, sista året 26 pers., 1955 24 pers. och 1954 ej mindre än 46 pers.

Trettonafton och trettondagen firas inte på något särskilt sätt. Några staffansritter, stjärngossar o.d. förekommer inte numera.

Ganska snart efter trettonhelgen plockas juldekorationerna ner och julgranarna åker ut. Någon regelrätt julgransplundring Tjugondag

Knut förekommer knappast någonstans. En och annan bjudning av typen julagille går dock av stapeln även efter denna tidpunkt.

Också några ord om julens blommor. I så gott som varje hem köper man hos trädgårdsmästaren i Bjärnum, Hästveda eller Hässleholm en julblomma: julstjärna, tulpaner, hyacintgrupp eller dylikt. Hemodling av lökväxter till julen är också mycket populärt. I somliga hem finns bland andra krukväxter också en praktfull julkaktus, som blommar år efter år.

Vädret: 2 - 22 dec. övervägande blidväder och barmark, 23 dec. - 4 jan. lätt frost och tidvis obetydligt snötäcke, 5 jan - dags dato omväxlande blidväder och frost men barmark. Någon vit jul har det således just inte varit. Men inte har den varit sämre för det! Den snörika julen med gnistrande kyla är föga uppskattad här på landsbygden, åtminstone av oss äldre.

Nu är julen över och vintervardagen har åter börjat. Fastlagstiden och påsken kommer sent i år, men redan veckan efter trettondagen började cafe och bagare sälja - fastlagsbullar.

(Skriftligt uttryckt från 28/1-57. Forts.)

Nutida helgfirande i Farstorps socken. (fortsättning)FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

12

Fastlag och påsk.

De gamla uttrycken fastlags-söndag, bulla-måndag, stinnkage-tisdag och våffle-onsdag är ännu välbekanta och sätter i mer eller mindre grad sina spår i mathållningen under första fastlagsveckan. Rikligt med hembakta fastlagsbullar till kaffet hör till ordningen på fastlagssöndag i säkerligen de flesta hem. (I handeln har ju de populära bullarna funnits att tillgå för länge sedan.) Seden att äta bullar på måndagen och pannkaka på tisdagen är kanske inte fullt så utpräglad, men att våfflor bakas på våffel-onsdag är helt säkert tradition i de flesta hem. Vårfrudagen den 25 mars tycks också på senare tid ha blivit en våffeldag (jag minns ingenting om detta för några år sedan).

En bukett fastlagsris i en vas på bordet eller skåpet hör till ordningen under fastlagstiden. Vanligen tar man in ett fång björkris från skogen; ett knippe sälkvistar är också rätt vanligt att ha på bordet. I Vland behänger man riset med brokiga fjädrar.

*Kyperop
22/11 1956
forts.*

Till påskfirandet hör här som annorstädes ätande av påskägg (mestadels omålade) samt dekorationer i form av påskkycklingar och dylikt enligt dagens mode. Sändande av påskhälsningar (påskkort) förekommer endast sällan.

13

Långfredagens högmässa i sockenkyrkan, som traditionellt hålles kl 11 med nattvardsgång, är alltid mycket välbesökt. Ett stort antal församlingsbor brukar denna dag gå till nattvarden.

Valborgsmässoafton och 1:sta maj.

Valborgsmässofirandet torde inte vara särskilt utpräglat någonstans inom socknen. Ett och annat "majbål" förekommer visserligen i de byar där det finns någorlunda gott om barn. Dessutom brukar några församlingsbor besöka de officiella valborgsmässoeldarna i grannsamhällena Bjärnum och Hästveda. För de flesta (åtminstone bland oss vuxna) torde valborgsmässoafton gå ganska obemärkt förbi.

1:sta maj firas knappast av någon som en riktig helgdag. Många lantbrukare arbetar som vanligt hela dagen. Andra (kanske de flesta) tar den som en slags halv fridag, då de pysslar med trädgården och annat

smått och gott kring hemmet. Några lösta majfestligheter brukar inte ~~inte~~ förekomma inom socknen, men väl i grannsamhällena.

Pingst och midsommar.

Pingsthelgen räknas nog främst som en behaglig avkoppling i vacker försommartid. Många söker sig då ut på längre eller kortare resor och utflykter. Annars sitter man hemma och njuter av det vackra i naturen. Något egentligt högtidsfirande i och för sig kan man nog knappast tala om. En bukett nylövade bokkvistar tar man förstås gärna in från skogen.

På midsommarafton brukar man här och var i gårdarna, där gott om ungdom finns, resa en lövad majstång, kring vilken dansen trådes. Många ungdomar far istället iväg till större festligheter på andra håll, medan de äldre firar kvällen i stillhet och ro utan några särskilda arrangemang. I övrigt är midsommaren liksom pingsten en de många utflykternas och offentliga festernas helg.

Allhelgonadagen och märten.

Inför allhelgonadagen brukar de flesta ge sina anhörigas gravar en

särskild uppsnyggning. Många pryder dem också med en mosskrans eller en chrysantemumbukett. Särskilda seder och bruk i samband med allhelgonadagens firande i hemmen känner jag inte till.

15

Mårtensafton firar man i ett och annat hem med att äta gås. Riktiga gåsagillen för släkt och vänner hör man också talas om, men särskilt utpräglad är gåsätningsseden knappast här i socknen. I de flesta hem torde mårtensafton gå helt obemärkt förbi.

.....

Överlag kan man nog säga, att nutidens högtidsfirande är i flera avseenden ganska standardiserat och präglat av pressens och reklamens riksomfattande råd och anvisningar. Mest gäller detta kanske jul- och påskdekorationerna, där var och en är mån om att noga följa med sin tid. Kanske är matordningarna vid helgerna något mera konservativa. Det förefaller i varje fall så.